

PAM JENOFF
SVĚTLA
ZIMNÍ NOCI

motto román

Světla zimní noci

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

Pam Jenoff
Světla zimní noci – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

PAM JENOFF
SVĚTLA
ZIMNÍ NOCI

Praha 2018

Přeložila Petra Královcová

Mé rodině

Prolog

Paříž

Touhle dobou už mě budou hledat.

Zastavím se na žulových schodech muzea a opřu se o zábradlí. Bolest, ostřejší než jindy, mi projede levým bokem, který se ještě tak docela nezahojil od loňské zlomeniny. Na druhé straně třídy Winstona Churchilla, za skleněnou kupolí Grand Palais, se v soumraku růžoví březnová obloha.

Nakouknu za roh klenutého vchodu Petit Palais. Z masivních kamenných sloupů visí červený transparent vysoký dvě patra: DEUX CENTS ANS DE MAGIE DU CIRQUE – dvě století cirkusové magie. Zdobí ho sloni, tygr a klaun, jejichž barvy jsou v mých vzpomínkách o tolik zářivější.

Měla jsem někomu říct, že odcházím. Ale jen by se mne pokoušeli zastavit. Můj útěk, plánovaný celé měsíce od chvíle, kdy jsem v *Timesech* četla o nadcházející výstavě, byl dobře připravený. Podplatila jsem pomocnou sílu v pečovatelském domě, aby udělala fotografii potřebnou pro pasový úřad,

zaplatila jsem za letenky hotově. Skoro mne chytili, když řidič taxíku, který jsem si zavolala, přijel v šeru soumraku před dům a hlasitě zatroubil. Ale stráž na recepci spala dál.

Teď jsem sebrala síly a začala znovu stoupat, jeden bolestivý stupeň po druhém. V lobby už bylo slavnostní zahájení v plném proudu: hloučky mužů ve smokingu a žen ve večerních róbach nezávazně konverzují pod propracovanými malbami stropní klenby. Konverzace ve francouzštině se kolem mne vznáší jako dávno zapomenutá vůně a já se zoufale toužím nadechnout. Důvěrně známá slova proudí nejdřív jako pramínek a pak jako řeka, i když jsem je půl století sotva zaslechla.

Nezastavím se na recepci, abych se ohlásila – nečekají mne. Namísto toho uhýbám číšníkům s jednohubkami a šampaňským a postupuji přes mozaiku podlahy, kolem stěn pokrytých malbami, na výstavu, jejíž vstup označuje menší verze poutače venku. Jsou tam zvětšené fotografie zavěšené ze stropu na drátech tak tenkých, že nejsou vidět, obrázky polykače mečů, tančících koní a dalších klaunů. Z popisků pod každým obrázkem se ke mně jako píseň vracejí jména: Lorch, D'Augny, Neuhoff – významné evropské cirkusové rody zničené válkou a časem. U posledního z těch jmen mne začnou pálit oči.

Za fotografiemi je pověšen vysoký, odřený poutač se ženou visící za paže na hedvábných lanech, s jednou nohou nataženou dozadu ve vzdušné arabesce. Její mladistvou tvář a tělo stěží poznávám. V duchu se mi rozehraje kolotoč, slabě a nakřáple, jako hrací skříňka. Cítím spalující žár světel, tak horký, až se mi skoro loupe kůže. Visutá hrazda visí nad exponáty, upevněná jakoby v letu. Ještě teď mne mé devadesátileté nohy svrbí touhou tam vyšplhat.

Ale na vzpomínky není čas. Dostat se sem mi zabralo déle, než jsem myslela, jako všechno ostatní poslední dobou, a nemám ani minutu nazbyt. Spolknu knedlík v krku a tlačím se dopředu, kolem kostýmů a ozdob do vlasů, artefaktů ztracené civilizace. Konečně se dostanu k maringotce. Odstranili některé z bočních panelů, aby bylo vidět natěsnané, maličké kóje uvnitř. Ohromí mne ta kompaktnost, jsou poloviční než můj sdílený pokoj v pečovatelském domě. Ve vzpomínkách vypadaly o tolik větší. Vážně jsme tam žili celé měsíce? Natáhnu ruku, abych se dotkla tlejícího dřeva. Ačkoliv vím, že je to tatáž maringotka, část mého srdce se tomu od chvíle, kdy jsem ji viděla v novinách, doteď bála uvěřit.

Hlasy za mnou zesílí. Rychle se ohlédnou. Recepce končí a účastníci se přibližují k expozici. Za pár minut bude pozdě.

Ještě jednou se ohlédnou, pak se skrčím, abych proklouzla pod lanem nataženým mezi sloupky. Schovej se, jako bych slyšela hlas, znovu se ve mně probouzí dlouho pohřbený instinkt. Místo toho přejedu dlaní pod podlahou maringotky. Schránka je tam, přesně, jak si pamatuji. Dvířka ještě drží, ale zatlačím na ně a... Otevřou se a já si představím nával vzrušení mladé dívky, která čte rychle načmárané pozvání na tajnou schůzku.

Když ale sáhnu dovnitř, mé prsty sevrou studenou, temnou prázdnotu. Schránka je prázdná a sen, že by snad mohla obsahovat odpovědi, se rozplyne jako chladná mlha.

1

Noa

Německo, 1944

Zvuk je hluboký jako bzučení včel, které kdysi honily tátu po farmě a kvůli kterým pak strávil týden celý zafačovaný.

Položím kartáč, kterým jsem drhla podlahu, kdysi elegantní mramor, dnes popraskaný pod podpatky holínek a pokrytý tenkými čarami z bláta a popela, jež nikdy nepustí. Poslouchám, odkud zvuk přichází, a projdu pod cedulí s výrazným černým nápisem *Bahnhof Bensheim*. Velké jméno pro pouhou čekárnu se dvěma toaletami, okénkem s jízdenkami a stánkem s buřty, který je otevřený, pokud je maso a není přílišné počasí. Sehnu se, abych sebrala minci pod jednou z laviček, a dám ji do kapsy. Žasnu nad tím, co tu lidé zapomenou nebo nechají.

Venku mi dech v únorovém nočním vzduchu stoupá od úst jako obláčky. Obloha je poskládaná z nažloutle bílé a šedé, hrozí dalším sněhem. Nádraží leží hluboko v údolí, ze tří stran obklopené zelenými kopci s borovicemi, vystrkujícími zele-

né špičky nad sněhem pokryté větve. Ve vzduchu je trochu cítit spálenina. Před válkou byl Bensheim jen další maličká zastávka, kterou většina cestujících projížděla bez povšimnutí. Ale zdá se, že Němci využijí všechno, a tohle místo se hodí k odstavení vlaků a vypnutí motorů přes noc. Jsem tu už skoro čtyři měsíce. Na podzim to nebylo tak špatné a já byla ráda, že jsem našla přístřeší potom, co jsem se musela sbalit s jídlem na dva, s vypětím tři dny. Domov pro dívky, kde jsem žila poté, co rodiče zjistili, že jsem v očekávání, a vyhodili mne, byl ve jménu diskrétnosti umístěný daleko od všeho. Mohli mě vysadit v Mohuči nebo alespoň v nejbližším městě, ale prostě jen otevřeli dveře a já šla pěšky pryč. Zamířila jsem na vlakové nádraží, ale uvědomila jsem si, že nemám kam jít. Nejednou jsem během těch měsíců mimo domov přemýšlela, že se tam vrátím a poprosím o odpuštění. Ne že bych byla příliš hrdá. Padla bych na kolena, kdybych si myslela, že by to bylo k něčemu dobré. Ale z otcova rozzuřeného pohledu toho dne, kdy mne donutil odejít, jsem pochopila, že jeho srdce je uzavřené. Nesnesla bych to odmítnutí podruhé.

Měla jsem ale štěstí a na nádraží potřebovali uklízečku. Vykouknu zpoza budovy k maličké komůrce, kde spávám na matraci na zemi. Těhotenské šaty jsou ty samé, jež jsem na sobě měla toho dne, kdy jsem opustila domov, až na to, že mi teď vepředu splihle visí. Nebude to tak napořád, samozřejmě. Najdu si skutečnou práci, takovou, která zaplatí víc než jen skoro plesnivý chleba, a taky pořádný domov.

Vidím se v okénku nádražní budovy. Můj vzhled se sem docela hodí: špinavě blond vlasy, které blednou na letním slunci, bledě modré oči. Kdysi mi má nevýraznost vadila, tady je to výhoda. Další dva zaměstnanci nádraží – dívka v pokladně

a muž ve stánku – přicházejí a každý večer odcházejí domů, sotva se mnou promluví. Cestující procházejí nádražím s čerstvým vydáním *Der Stürmer* v podpaží, zašlapávají cigarety do země a nestarají se, kdo jsem nebo odkud jsem přišla. I když jsem osamělá, potřebuji, aby to tak bylo. Nemůžu odpovídat na otázky o minulosti.

Ne, nevšímají si mě. Ale já je vidím, vojáky na dovolence a matky a manželky, které se denně chodí podívat na nástupiště v naději, že přijede jejich syn nebo manžel, než zase samy odejdou. Vždycky se dá poznat, kdo se snaží utéct. Snaží se vypadat normálně, jako by jen jeli na dovolenou. Ale oblečení je jim příliš těsné, jak na sobě mají naskládané vrstvy, a zavazadla mají tak plná, jako by měla každou chvíli puknout. Nedívají se lidem do očí, jen postrkují děti s bledým, ztrápeným výrazem ve tváři.

Hučení je hlasitější a vyšší. Vychází z vlaku, který jsem slyšela předtím zaskřípat a teď stojí na vzdálené koleji. Dívám se k němu, za prázdné uhláky – většina jejich nákladu už dávno putovala k oddílům bojujícím na východě. Možná někdo nechal spuštěný motor nebo jiné zařízení. Nechci, aby to bylo na mne, nechci riskovat ztrátu práce. I přes pochmurnost své situace vím, že by mohlo být hůř a že mám štěstí, že jsem tady.

Štěstí. Poprvé jsem to slyšela od starší Němky, která se se mnou rozdělila o kousek sledě v autobuse do Haagu, když jsem opustila rodiče. „Jste árijský ideál,“ řekla mi mezi mlas-kavými polibky s vůní ryby, když jsme se proplétali objíždkami přes děravé cesty.

Myslela jsem, že žertuje. Měla jsem nevýrazné světlé vlasy a maličký nos. Tělo jsem měla statné, atletické, než se začalo

zjemňovat a zaoblovat. Kromě toho, když mi ten Němec šep-
tal v noci do ucha sladká slovíčka, považovala jsem se za neza-
jímavou. Ale teď mi někdo řekl, že jsem tak akorát. Svěřila
jsem se té ženě se svým těhotenstvím a s tím, jak mě vyhodili.
Řekla, abych jela do Wiesbadenu, a napsala mi na lístek vzkaz,
že nosím dítě Říše. Vzala jsem ho a šla. Nenapadlo mne, jestli
je cesta do Německa nebezpečná nebo že bych měla odmít-
nout. Někdo stál o děti, jako bylo to moje. Mí rodiče by radši
zemřeli, než aby přijali pomoc od Němců. Ale ta žena říkala,
že mi poskytnou útočiště, jak by mohli být špatní? Neměla
jsem kam jít.

Měla jsem štěstí, řekli mi znovu, když jsem se dostala do
domova pro dívky. Ač Holanďanka, byla jsem považována
za árijku a mé dítě – jinak ostouzené jako *uneheliches Kind*,
dítě počaté mimo manželství, mohlo být přijato do progra-
mu Lebensborn a vychováno dobrou německou rodinou.
Strávila jsem tam skoro šest měsíců, četla jsem si a pomáhala
s domácími pracemi, než mi příliš narostlo břicho. Zařízení
bylo moderní a čisté, když ne velkolepé, uzpůsobené rození
zdravých dětí pro Říši. Poznala jsem statnou dívku jménem
Eva, která byla o pár měsíců napřed, jedné noci se však pro-
budila v kaluži krve. Vzali ji do nemocnice a už jsem ji nevi-
děla. Potom jsem se držela stranou, nikdo z nás tu nezůstane
dlouho.

Můj čas přišel chladného říjnového rána, kdy jsem vstala od
snídaně u stolu v domově pro dívky a praskla mi voda. Dalších
osmnáct hodin mám v mlze příšerné bolesti protínané roz-
kazy, bez povzbuzení nebo konejšivého doteku. Konečně se
dítě s naříkáním objevilo. Mé tělo se třáslو prázdnotou jako
vypínající se stroj. Sestře přelétl po tváři divný výraz.

„Co se děje?“ dožadovala jsem se odpovědi. Neměla jsem dítě vidět, přesto jsem zápasila s bolestí, abych se posadila. „Co je špatně?“

„Všechno je v pořádku,“ ujistil mě doktor. „Dítě je zdravé.“ Ale jeho hlas byl znepokojený, obličej za silnými brýlemi nad nataženým krémovým prostěradlem rozčilený. Naklonila jsem se a podívala se do pronikavých uhlíků dětských očí.

Ty oči nebyly árijské.

Pochopila jsem lékařovo znepokojení. To dítě vůbec nevypadalo jako dokonalá rasa. Nějaký skrytý gen, z mé nebo Němcovy strany, mu dal tmavé oči a olivovou pleť. Nepřijmou ho do programu Lebensborn.

Mé dítě zakřičelo, vysoce a pronikavě, jako by zaslechlo svůj osud a protestovalo. Přes bolest jsem se pro něj natáhla. „Chci si ho pochovat.“

Lékař a sestra, která zaznamenávala podrobnosti o dítěti do nějakého formuláře, se po sobě neklidně podívali. „Tohle... to je... program Lebensborn tohle nedovoluje.“

S námahou jsem se posadila. „Tak si ho vezmu a odejdeme.“ Blafovala jsem, neměla jsem kam jít. Podepsala jsem papíry, že se vzdávám svých práv, jakmile jsem přijela, výměnou za to, že mne tu nechali. Byly tu nemocniční strážce... a já mohla sotva chodit. „Prosím, dejte mi ho na chvíli.“

„*Nein.*“ Sestra důrazně zavrtěla hlavou a vyklouzla z pokoje, zatímco jsem dál žadonila.

Jakmile byla z dohledu, něco v mém hlase doktora obměkčilo. „Jen na chvíli,“ řekl a neochotně mi podal dítě. Dívala jsem se do červeného obličeje, vdechovala nádhernou vůni jeho hlavičky, protáhlé tolika hodinami úsilí prodrat se na

svět, a soustředila jsem se na jeho oči. Takové krásné oči. Jak může něco tak dokonalého neodpovídat jejich ideálu?

Ale byl můj. Zaplavila mne vlna lásky. Nechtěla jsem to dítě, ale v tu chvíli byla všechna lítost pryč a nahradila ji touha. Zachvátila mne panika a úleva. Nebudou ho teď chtít. Budu ho muset vzít domů, protože nebyla jiná možnost. Nechám si ho, najdu způsob...

Pak se vrátila sestra a vyrvala mi ho z náruče.

„Ne, počkejte,“ protestovala jsem. Jak jsem se natahovala pro své dítě, něco ostrého mi proniklo paží. Hlava se mi zatočila. Nějaké ruce mne zatlačily zpátky na postel. Zeslábla jsem, ale pořád jsem viděla ty tmavé oči.

Probudila jsem se sama ve studeném, sterilním porodním sále, bez svého dítěte, bez manžela, matky, nebo alespoň sestry. Prázdná nádoba, o kterou už nikdo nestál. Pak mi řekli, že šel do dobrého domova. Neměla jsem šanci zjistit, jestli říkají pravdu.

Polkla jsem nasucho, abych zahнала tu vzpomínku. Pak jsem vyšla z nádraží do štiplavého studeného vzduchu. Ulevilo se mi, že nikde nevidím *Schutzpolizei des Reiches*, slídívou státní policii, která kontrolovala nádraží. S největší pravděpodobností bojují s lahví v autě proti chladu. Pozoruji vlak a snažím se určit, co to hučí. Přichází to z posledního uzavřeného vagonu připojeného za služební vagon – ne od motoru. Ne, ten zvuk vychází z něčeho uvnitř vlaku. Něčeho živého.

Zastavím. Rozhodla jsem se nikdy nepřibližovat k vlakům, dívat se jinam, když projíždějí – protože vozí Židy.

Ještě jsem žila doma v naší vesnici, když jsem poprvé viděla to žalostné nahánění mužů, žen a dětí na náves. Běžela jsem s pláčem za otcem. Byl patriot a bral se za všechno ostatní –

tak proč ne teď? „Je to strašné,“ připustil přes šedivějící vousy, zažloutlé od kouření dýmky. Otřel mi uslzené tváře a mlhavě mi vysvětlil, co a jak. Ale nebylo to nic platné, když moje spolužačka Steffi Kleinová musela s mladším bratrem a rodiči nastoupit na nádraží v těch samých šatech, které měla o měsíc dřív na mých narozeninách.

Zvuk zesiluje, naléhavý skoro jako nárek poraněného zvířete. Rozhlížím se po prázdném nástupišti a nakouknu za budovu nádraží. Slyší ten hluk i policie? Nejistě stojím na kraji nástupiště, dívám se dolů na holé koleje dělící mne od vagonu. Měla bych odejít. Dívej se dolů, to byla lekce válečných let. Z všímání si záležitostí druhých nevzešlo nikdy nic dobrého. Jestli mne přistihnou, že čmuchám v částech nádraží, kde nemám co dělat, vyhodí mě z práce, nebudu mít kde bydlet, nebo mne dokonce zavřou. Ale mně nikdy moc nešlo nedívat se. Příliš zvědavá, říkala o mně matka, když jsem byla malá. Vždycky jsem potřebovala vědět. Udělala jsem krok dopředu – nedokázala jsem ignorovat ten zvuk, který, když jsem se přiblížila, zněl jako pláč.

Nebo tu maličkou nohu, již bylo vidět otevřenými dveřmi vagonu.

Odtáhla jsem dveře. „Ach!“ Můj hlas se nebezpečně rozléhal tmou, hrozil odhalením. Jsou tam děti, maličká tělíčka, příliš mnoho, než aby se dala spočítat, leží na senem pokryté podlaze vagonu, naskládáná těsně na sebe, jedno přes druhé. Většina se nehýbe a nedokážu říct, jestli jsou mrtvé, nebo spí. Uprostřed nehybnosti se úpěnlivý pláč mísí s lapáním po dechu a sténáním, jako když bečí jehňátka.

Sevru stěnu vagonu a snažím se nadechnout přes nápor pachu moči, výkalů a zvratků, který na mne útočí. Od doby,

kdy jsem sem přišla, jsem se obrnila proti těm výjevům, jako by šlo o zlý sen nebo film, který nemůže být pravdou. Ale tohle je jiné. Tolik dětí, všechny samy, vytržené z náručí matek. Začíná mě pálit v břiše.

Stojím tam bezmocně před vagonem, ztuhlá šokem. Odkud ty děti jsou? Musely právě přijet, jistě nemohly dlouho vydržet při těch mrazivých teplotách.

Celé měsíce jsem vídala vlaky odjíždět na východ, lidi na místě, kde měl být dobytek a pytle obilí. I přes děsivost transportu jsem si říkala, že jedou do nějakého tábora nebo vesnice, jen aby byli na jednom místě. Ta představa byla v mé mysli rozmazaná, ale představovala jsem si jakési sruby nebo stany jako v táboře u moře na jih od naší vesnice v Holandsku, pro ty, kteří si nemůžou dovolit pořádnou dovolenou a dávají přednost něčemu prostšímu. Přesídlení. Ale na těch mrtvých a umírajících dětech vidím v úplnosti celou tu lež.

Ohlédnu se. Vlaky s lidmi jsou vždycky hlídané. Ale tady není nikdo – protože prostě není šance, aby se odsud ty děti dostaly.

Nejbliže u mne leží dítě s šedou kůží a modrými rty. Pokusím se mu otřít námrazu z řas, ale dítě už je ztuhlé, je pryč. S trhnutím stáhnu ruku a prohlížím další. Většina dětí je nahých nebo zabalených jen do prostěradla či hadru, nemají nic, co by je chránilo před drsnou zimou. Avšak uprostřed vagonu trčí do vzduchu dvě dokonalé, světle růžové botičky navlečené na dítě, které je jinak nahé. Někdo si dal práci mu je uplést, očko za očkem. Ze rtů mi unikne vzlyk.

Nad ostatní se zdvihne hlava. Srdcovitý obličej pokrývá sláma a výkaly. Nezdá se, že by dítě něco bolelo nebo trápilo, ale má zmatený výraz, jako by se ptalo: co tady dělám?

Je na něm něco povědomého – uhlově černé oči se do mne zabodávají stejně jako toho dne, kdy jsem porodila. Srdce se mi zatetelí.

Tvář dítěte se najednou sraští a začne ječet. Vystřelím k němu ruce a snažím se na něj dosáhnout přes ostatní, než ho uslyší někdo další. Nedosáhnou na něj a dítě začne naříkat hlasitěji. Snažím se vlézt do vagonu, ale děti tam jsou tak nacpané, že to nedokážu ze strachu, že na některé šlápnu. Zoufale znovu natáhnou ruce a jen tak tak na něj dosáhnou. Popadnu brečící dítě, musím ho utišit. Má ledovou kůži, když ho vytahuji z vagonu, nahé až na nasáklou látkovou plenu.

Ve chvíli, kdy jsem ho vzala do náruče, se dítě uklidnilo. Mohlo by to snad být mé dítě, které mi náhoda nebo osud vrací? Jeho oči se zavřou a hlava se nakloní dopředu. Nedokážu říct, jestli spí, nebo umírá. Svírám ho a vyrazím pryč od vlaku. Pak se otočím. Jestli jsou ještě další z těch dětí naživu, jsem jejich jediná šance. Měla bych jich vzít víc.

Ale dítě, které držím, znovu zapláče, pronikavý zvuk prořízne ticho. Zakryji mu ústa a běžím zpátky k nádraží.

Vejdu do komůrky, kde spávám. Zastavím u dveří a zoufale se rozhlédnu. Nemám nic. Vejdu místo toho na dámské toalety. Obvyklý vlhký pach je po zápachu vagonu sotva patrný. U umyvadla dítěti očistím obličej jedním z hadrů, které používám při úklidu. Dítě už je teplejší, ale dva prstíky na noze má modré a přemítám, jestli by o ně mohlo přijít. Kde se tu vzalo?

Rozbalím špinavou plenu. Dítě je chlapec, jako bylo moje vlastní. Zblízka teď vidím, že jeho maličký penis vypadá jinak než Němcův nebo toho chlapce ze školy, který mi ho ukázal, když mi bylo sedm. Je obřezaný. Steffi se o tom jednou zmí-

nila, vysvětlovala mi, co udělali jejímu malému bratříčkovi. To dítě je židovské, není moje.

Ustoupím, když mi dojde skutečnost, kterou jsem celou dobu věděla – nemůžu si nechat židovské dítě, nebo vůbec nějaké dítě, sama a dvanáct hodin denně uklízející nádraží. Co jsem si myslela?

Dítě se převrací na římse vedle umyvadla, kde jsem ho nechala. Skočím dopředu a chytím ho, než spadne na tvrdou dlažbu. Nemám s dětmi zkušenosti a držím ho v natažených rukách jako nebezpečné zvíře. On se ale přiblíží, zavrtá se mi do krku. Neohrabaně udělám plenku z dalšího hadru a odnesu dítě ven z toalet a z nádraží. Zamířím zpět k vagonu. Musím ho dát zpátky do vlaku, jako by se nic z toho nestalo.

Na kraji nástupiště ztuhnu. Jeden ze strážných teď kráčí podél trati a blokuje mi cestu zpátky k vlaku. Zoufale se rozhlížím na všechny strany. Blízko nádraží stojí dodávka s mlékem, vzadu je naložená velkými bandaskami. Impulzivně k ní vyrazím. Vsunu dítě do jedné z prázdných konví a snažím se nemyslet na to, jak ten kov musí studit na holé kůži. Nevydá ani hlásku, jen se na mne bezmocně dívá.

Skrčím se za lavičku a dveře dodávky se zabouchnou. Za vteřinu odjede a odveze dítě s sebou.

A nikdo se nedozví, co jsem udělala.

2

Astrid

Německo, 1942 – o čtrnáct měsíců dříve

Stojím na okraji vyschlých pozemků, které kdysi bývaly naším zimním sídlem. Ačkoliv tady neprobíhaly žádné boje, vypadá údolí jako válečné pole – všude se válí rozbité vozy a kusy kovu. Studený vítr fouká prázdnými okenními rámy opuštěných chat a zdvihá potrhané látkové závěsy, než znovu zplihnou. Většina oken je rozbitá a já se snažím nemyslet na to, jestli k tomu došlo časem, nebo jestli je někdo rozbil v zápasu či vzteku. Vrzající dveře jsou otevřené, nemovitosti zchátraly tak, jak by se to určitě nikdy nestalo, kdyby tu byla máma a starala se o ně. Ve vzduchu je trochu cítit kouř, jako by někdo nedávno vypaloval. V dálce na protest zakráká vrána.

Přitáhnu si kabát těsněji k tělu, opustím trosky a vydám se vzhůru k vile, která kdysi bývala mým domovem. Pozemky jsou přesně takové, jako když jsem byla malá, kopec stoupá před předním vchodem tak, že do vstupní haly tekla voda,

jakmile přišly jarní deště. Ale zahrada, kde matka každé jaro s takovou láskou opečovávala hortenzie, je vyschlá a rozrytá na prach. Vidím bratry zápasit na dvorku, než byli zahánáni cvičit, než dostali vynadáno, že plýtvají energií a riskují zranění, které by ohrozilo vystoupení. Jako děti jsme milovali spát v létě venku na dvorku, pod široou oblohou, s prsty propletenými, s hvězdným nebem nad hlavou.

Zastavím se. Velký rudý prapor s černou svastikou visí nade dveřmi. Někdo, nepochybně vysoký důstojník SS, se nastěhoval do domu, který byl kdysi náš. Zatnu pěsti, je mi zle při pomýšlení na to, jak používají naše prádlo a nádobí, špiní botami mámin nádherný gauč a koberce. Pak odvrátím pohled. Nejsou to hmotné věci, pro co truchlím.

Hledám pohledem okna a zbytečně pátrám po známé tváři. Vím, že už tu má rodina není, od té doby, kdy se můj poslední dopis vrátil nedoručený. Stejně jsem ale přišla, někde v koutku duše jsem si představovala, že se život nezměnil, nebo alespoň doufala v nalezení vodítka, kam se poděli. Vítr ale fouká opuštěnými pozemky. Nic už tu nezbyvá.

Uvědomím si, že ani já bych tu neměla být. Smutek rychle vystřídá úzkost. Nemůžu si dovolit se tu potloukat a riskovat, že si mne všimne kdokoliv, kdo tu teď bydlí, ani čelit otázkám, kdo jsem a proč jsem přišla. Očima zabloudím přes kopec k přilehlým pozemkům, kde má Cirkus Neuhoﬀ svá zimoviště. Jejich obrovský dům pokrytý břidlicí stojí naproti našemu, na stráží po obou stranách údolí Rýnského Hesenska.

Když jsem se předtím vlakem blížila k Darmstadtu, viděla jsem plakát Cirkusu Neuhoﬀ. Nejdřív se ve mně zdvihla obvyklá vlna nechuti. Cirkusy Klemt a Neuhoﬀ byly rivalové soupeřící celá léta ve snaze jeden druhého překonat. Ale

cirkus byl pořád rodina, i když nefunkční. Naše dva cirkusy vyrůstaly vedle sebe jako sourozenci v oddělených pokojích. Na cestách jsme byli rivalové. Ale mimo sezonu jsme spolu my děti chodily do školy a hrály si, sáňkovaly a někdy se i dělily o jídlo. Jednou, když Herr Neuhoffa vyřadila bolest zad a nemohl vystupovat jako principál, poslali jsme bratra Julese, aby jim pomohl při představení.

Jenže už roky jsem Herr Neuhoffa neviděla. A on je gój, tím se všechno mění. Jeho cirkus vzkvétal, zatímco náš je pryč. Ne, nemůžu čekat pomoc od Herr Neuhoffa, možná ale ví, co se stalo s mou rodinou.

Když dojdu k jejich domu, otevře dveře služebná, kterou nepoznávám. „*Guten Abend*,“ řeknu. „*Ist Herr Neuhoff hier?*“ Najednou se stydím, že jsem přišla neohlášená k jeho dveřím jako nějaká žebračka. „Jsem Ingrid Klemtová.“ Použiji své dívčí jméno. Z obličje té ženy je patrné, že už ví, kdo jsem, těžko říct, jestli z cirkusu nebo odjinud. Můj odchod před lety byl mimořádná událost, šuškal o něm na míle daleko.

Nikdo se neodejde provdat za německého důstojníka jako já, tím spíš, pokud je Židovka.

Erich přišel do cirkusu poprvé na jaře 1934. Všimla jsem si ho zpoza závěsů – není pravda, že pro světla nevidíme publikum – nejen kvůli uniformě, ale i proto, že seděl sám, bez ženy a dětí. Nebyla jsem žádná mladá dívka, která se nechá lehko zlákat, bylo mi skoro dvacet devět. Pořád na cestách, zaměstnaná cirkusem – myslela jsem si, že mne manželství minulo. Erich byl ale neskutečně pohledný, s výraznou čelistí a uprostřed rozdělenou bradou, jeho hranaté rysy zjemňovaly ty nejmodřejší oči. Přišel i další večer a přede dveřmi mé

šatny se objevily růžové růže. Toho jara jsme se namlouvali a on každý víkend podnikal dlouhou cestu z Berlína do měst, kde jsme vystupovali, aby se mnou trávil čas mezi představením a neděli.

Už tehdy jsme měli vědět, že je náš vztah odsouzený k záhubě. Ačkoliv se Hitler dostal k moci teprve rok před tím, Říše už dala svou nenávist k Židům jasně najevo. Jenže v Erichových očích byla taková vášeň a síla, že všechno kolem přestávalo existovat. Když mě požádal o ruku, nerozmýšlela jsem se. Neviděli jsme rýsující se obrovské problémy znemožňující naši společnou budoucnost – prostě jsme se dívali jinam.

Otec mi nebránil s Erichem odejít. Čekala jsem, že mi bude vyčítat, že jsem se provdala za Nežida, ale jen se smutně usmál, když jsem mu to řekla. „Vždycky jsem si myslel, že po mně převezmeš show,“ řekl a můj pohled se odrazil v jeho smutných, čokoládových očích za brýlemi. Byla jsem překvapená. Měla jsem tři starší bratry, čtyři, pokud počítám Isadora zabitého u Verdunu. Neměla jsem důvod se domnívat, že by o mně otec uvažoval. „Zvláště když Jules povede svou vlastní pobočku v Nice. A dvojčata...“ Táta smutně zavrtěl hlavou. Mathias a Markus byli silní a elegantní, prováděli akrobatické divy, nad kterými publikum lapalo po dechu. Ale jejich dovednosti byly čistě fyzické. „To tys měla hlavu na obchody a bavičský talent, *liebchen*. Ale nebudu tě držet v kleci jako zvíře.“

Nikdy jsem netušila, že mě takhle vidí. Až teď, když jsem ho opouštěla. Mohla jsem si to rozmyslet a zůstat. Ale zlákal mě Erich a život, o kterém jsem si myslela, že jsem takový vždycky chtěla. A tak jsem s tátovým požehnáním odjela do Berlína.

Možná kdybych to neudělala, mohla být moje rodina ještě tady.

Služebná mne vede do obývacího pokoje, který, ačkoliv je pořád velkolepý, vykazuje známky opotřebení. Koberce jsou trochu roztřepené a některá místa v příborníku se stříbrem jsou prázdná, jako by někdo větší kusy odnesl nebo prodal. Zatuchlý kouř doutníků se mísí s citronovou vůní leštidla. Vyhlédnu z okna a snažím se skrz mlhu, která se usadila nad údolím, zahlédnout sídlo naší rodiny. Přemítám, kdo teď bydlí v naší vile a co vidí, když vyhlédne na holá opuštěná zimoviště.

Po naší svatbě, malém obřadu v přítomnosti smírčího soudce, jsem se přestěhovala do Erichova prostorného bytu s výhledem na Tiergarten. Trávila jsem dny bloumáním po obchodech na Bergmannstrasse, nakupováním barevných obrazů a koberečků, vyšíváných saténových polštářů, maličností, které by z jeho dříve strohého sídla udělaly domov. Naše největší dilemma bylo, do které kavárny zajít v neděli na pozdní snídani.

Byla jsem v Berlíně už skoro pět let, když vypukla válka. Ericha povýšili na něco, čemu jsem nerozuměla, a mělo to co dělat se zbrojením, jeho dny byly teď delší. Vracel se domů buď zachmuřený a náladový, nebo v opojném rozrušení z věcí, o kterých se mnou nemohl mluvit. „Bude to všechno úplně jiné, až Říše zvítězí, věř mi.“ Ale já nechtěla nic jiného. Líbil se mi náš život takový, jaký byl. Co bylo na tom starém špatného?

Věci se však nevrátily do starých kolejí. Namísto toho se rychle zhoršily. V rádiu a v novinách říkali o Židech strašné věci. Rozbýjeli výklady židovských obchodů a čmárali na

dveře. „Moje rodina...“ řekla jsem Erichovi ustaraně u snídaně v našem berlínském bytě, když jsem viděla, jak rozbili výlohu židovského řeznictví na Oranienburger Strasse. Já byla žena německého důstojníka, byla jsem v bezpečí. Ale co má rodina tam u nás?

„Nic se jim nestane, Inno,“ utěšoval mě a hladil mi ramena.

„Jestli se to děje tady,“ naléhala jsem, „tak Darmstadt nebude o nic lepší.“

Obtočil kolem mne paže. „Pšš. Ve městě došlo k pár vandalským kouskům, jen se předvádějí. Rozhlédni se. Všechno je v pořádku.“ Byt voněl silnou kávou. Na stole stál džbánek s čerstvou pomerančovou šťávou. Určitě to jinde nemůže být o tolik horší. Položila jsem mu hlavu na široká ramena, vdechovala známou teplou vůni jeho krku. „Rodinný cirkus Klemt je mezinárodně známý,“ ujišťoval mě. Měl pravdu. Náš rodinný cirkus budovaly generace, vzešel ze starých vystoupení s koňmi v Prusku – říkali, že můj prapradědeček opustil lipicány ve Vídni, aby začal s naším prvním cirkusem. A další generace následovala a po ní další v tom nejpodivnějším rodinném podniku.

Erich pokračoval: „To proto jsem se zastavil podívat na představení, když jsem se tehdy vracel z Mnichova. A pak jsem tě uviděl...“ Přitáhl si mne na klín.

Zdvihla jsem ruku a přerušila ho. Obvykle jsem měla ráda, když vyprávěl o tom, jak jsme se potkali, ale byla jsem příliš ustaraná, než abych poslouchala. „Měla bych je jet zkontrolovat.“

„Jak je najdeš na turné?“ zeptal se a do hlasu se mu vkrádala netrpělivost. Byla to pravda. Uprostřed léta mohli být téměř kdekoliv v Německu nebo ve Francii. „A čím bys jim pomoh-

la? Ne, chtěli by, abys zůstala tady. V bezpečí. Se mnou.“ Laškovně se ke mně přitulil.

Samozřejmě měl pravdu, říkala jsem si, uchlácholená dotecky jeho rtů na krku. Ale pořád na mne doléhaly obavy. Pak jednoho dne přišel dopis. „Nejdražší Ingrid, rozpustili jsme cirkus...“ Tátův tón byl věčný, žádná prosba o pomoc, ale dokázala jsem si představit, jak trpěl při rozpouštění rodinného podniku, který vzkvétal po víc než sto let. Nepsalo se tam, co budou dělat dál, nebo jestli odjedou, a já si říkala, zda to byl záměr.

Okamžitě jsem odepsala a prosila ho, aby mi řekl, jaké mají plány, jestli potřebují peníze. Vzala bych celou rodinu do Berlína a nacpala je do našeho bytu. Ale znamenalo by to jen je přivést blíž k nebezpečí. Buď jak buď, můj dopis se vrátil neotevřený zpátky. To bylo před šesti měsíci a ani slovo. Kam se poděli?

„Ingrid!“ zahřímá Herr Neuhoff, když vstoupí do obývacího pokoje. Pokud je překvapený, že mě vidí, nedává to najevo. Herr Neuhoff není tak starý jako můj otec a v mých vzpomínkách z dětství to je pohledný švihák, i když trochu zavalitý, s tmavými vlasy a knírem. Je ale menší, než si pamatuji, s kulatým bříškem a šedým chmýřím vlasů. Vstanu a vykročím k němu. Pak, když si všimnu malé svastiky na jeho klopě, se zastavím. Přijít sem byla chyba. „To jen aby se neřeklo,“ řekne rychle.

„Ano, jistě.“ Ale nejsem si jistá, jestli mu mohu věřit. Měla bych jít. Jeho tvář nicméně vypadá, že mne skutečně rád vidí. Rozhodnu se to risknout.

Ukáže na židli překrytou krajkou a já si neklidně sednu na kraj. „Koňak?“ nabídne.

Zaváhám. „To by bylo milé.“ Zazvoní a tatáž žena, která otevřela dveře, přinese podnos – jedna služebná v domě, kde jich bývalo mnoho. I Cirkus Neuhoﬀ válka poznamenala. Předstírám usrknutí ze sklenky, kterou mi nabídne. Nechci být hrubá, ale potřebuji si uchovat chladnou hlavu, abych přišla na to, kam odsud půjdu. V Darmstadtu už nemám kde zůstat.

„Právě jsi přijela z Berlína?“ Mluví zdvořile, krůček od toho, aby se mě zeptal, co tady dělám.

„Ano, táta psal, že rozpustil cirkus.“ Herr Neuhoﬀ svaští obočí nevyslovenou otázkou – cirkus se rozpadl už před měsíci. Proč jsem přišla teď? „Nedávno jsem ztratila kontakt a vrátily se mi dopisy bez odpovědi,“ dodala jsem. „Máte od nich zprávy?“

„Obávám se, že nic,“ odpoví. „Nakonec jich tu zbylo jen málo, všichni zaměstnanci odešli.“ Protože bylo ilegální pracovat pro Židy. Můj otec jednal s účinkujícími a dokonce i s dělníky jako s rodinou, staral se o ně, když byli nemocní, zval je na rodinné oslavy, jako byl obřad bar micva mých bratrů. Štědře taky přispíval městu, dělal charitativní představení pro nemocnici a předcházal si politické představitele. Tolik se snažil, abychom byli jedni z nich, až jsme skoro zapomněli, že nejsme.

Herr Neuhoﬀ pokračuje: „Šel jsem je hledat, víš, potom. Ale dům byl prázdný. Byli pryč, nedokážu ovšem říct, jestli odešli sami, nebo se něco stalo.“ Dojde k mahagonovému stolu v koutě a otevře zásuvku. „Mám tu tohle.“ Vytáhne kidušový pohárek a já vstanu, potlačuji výkřik, když vidím známý hebrejský nápis. „To bylo vaše, ne?“

Přikývnu a vezmu ho od něj. Jak k němu přišel? Byla

tam i menóra a další věci. Museli je vzít Němci. Přejedu prstem přes okraj pohárku. Na cestách se má rodina scházívала v naší maringotce, abychom rozsvítili svíce a podělili se o trochu nějakého vína a chleba, které se podařilo sehnat. Na pár minut, jen my. Vidím natěsnaná ramena, abychom se vešli kolem maličkého stolu, tváře bratrů nasvícené světlem svíček. Nebyli jsme tak moc zbožní – museli jsme vystupovat o sobotách a nedařilo se nám dodržovat košer na cestách. Ale rychle jsme se upnuli na tyhle drobnosti, rituální chvílky každý týden. Jakkoliv jsem byla s Erichem šťastná, část mého srdce to táhlo z veselých berlínských kaváren zpátky k tichým šábům.

Znovu se cítím sklesle. „Nikdy jsem neměla odcházet.“

„Němci by stejně tvému otci zabránili v podnikání,“ upozorní. Ale kdybych tu byla, třeba by Němci nevyhnali mou rodinu z domu nebo je nezatkli, nebo cokoliv udělali, co způsobilo, že už tu nejsou. Moje spojení s Erichem, kterého jsem se držela jako štítu, se nakonec ukázalo bezcenné.

Herr Neuhoff si odkašle, pak znovu, zrudne ve tváři. Říkám si, jestli není nemocný.

„Je mi líto, že nemůžu víc pomoci,“ řekne, když se vzpamatuje. „Vrátíš se teď do Berlína?“

Ošívám se. „Obávám se, že ne.“

Je to tři dny, co se Erich vrátil z práce do našeho bytu nečekaně brzy. Vrhla jsem se mu do náruče. „Tak ráda tě vidím!“ vykřikla jsem. „Večere ještě není úplně hotová, ale můžeme si dát něco k pití.“ Trávil tolik večerů na oficiálních večerech, nebo v pracovně zahrabaný mezi papíry. Zdálo se to jako celá věčnost, co jsme si spolu neužili klidný večer.

Neobjal mě a zůstal nehybný. „Ingrid,“ řekl a použil celé

mé jméno, ne důvěrnou zdrobnělinu, kterou mi dal, „musíme se rozvést.“

„Rozvést?“ Nebyla jsem si jistá, jestli jsem to slovo už někdy vyslovila. Rozvod byl něco, co se stávalo ve filmech nebo knihách o bohatých lidech. Neznala jsem nikoho, kdo by se kdy rozvedl – v mém světě se lidé brali nadosmrti. „Je v tom jiná žena?“ zeptala jsem se přiškrčeně, skoro neschopná slova. Samozřejmě že nebyla. Vášně mezi námi byla nezlomná – až doted.

Při té zmínce mu tváří projelo překvapení a bolest. „Ne!“ V tom jediném slově byla celá hloubka jeho lásky a to, že ho tahle příšerná věc zraňuje. Tak proč to vůbec řekl? „Říše nařídila všem důstojníkům se židovskými manželkami rozvod,“ vysvětlil. Kolik jich asi tak může být, říkala jsem si. Vytáhl nějaké dokumenty a podal mi je silnýma, hladkýma rukama. Z těch papírů byla slabě cítit jeho kolínská. Nebylo tam ani místo, kam bych se podepsala, můj souhlas nebo nesouhlas byl nepodstatný, byla to hotová věc. „Nařídil to Vůdce,“ dodal. Jeho hlas byl nevzrušený, jako by popisoval každodenní záležitosti, které se odehrávaly v jeho oddělení. „Není na výběr.“

„Utečeme,“ řekla jsem a snažila jsem se, aby se mi netřásl hlas. „Můžu mít sbaleno během půl hodiny.“ Vzala jsem ze stolu pečeni, jako by to měla být ta první věc, kterou vezmu s sebou. „Přines ten hnědý kufr.“ Ale Erich stál bez hnutí, nohama vrostl do země. „Co je?“

„Moje práce,“ odpověděl. „Zjistili by, že jsem odešel.“ Nepůjde se mnou. Pečeně mi vypadla z rukou, talíř se roztrhl a vůně teplého masa a šťávy stoupala, až se mi dělalo zle. Bylo to lepší než zbytek neposkvrněného stolu, karikatu-

ry dokonalého života, o němž jsem se domnívala, že jsme jej měli. Hnědá tekutina mi vystříkla na punčochy a ušpinila je.

Vzdorovitě jsem vystrčila bradu. „V tom případě bych si měla nechat byt.“

Ale zavrtěl hlavou, sáhl do náprsní kapsy a vyprázdnil peněženku do mých rukou. „Musíš jít. Hned.“ Jít kam? Celá moje rodina byla pryč. Neměla jsem doklady k opuštění Německa. Přesto jsem našla svůj kufr a mechanicky balila, jako bych jela na dovolenou. Netušila jsem, co si mám vzít.

O dvě hodiny později, když jsem měla sbaleno a byla připravená vyrazit, si přede mne stoupl Erich v uniformě – tolik se podobal muži, kterého jsem pozorovala v publiku za světly toho dne, kdy jsme se potkali. Trapně tam postával, když jsem se vydala ke dveřím, jako by vyprovázel hosta.

Stála jsem před ním několik vteřin, naléhavě k němu vzhlížela, přála jsem si, aby se mi podíval do očí. „Jak můžeš?“ zeptala jsem se ho. Neodpověděl. Tohle není pravda, jako by ve mně říkal nějaký hlas. Za jiných okolností bych odmítla odejít. Ale zastihl mne nepřipravenou, vítr mne porazil nečekanou silou. Byla jsem příliš ohromená, než abych bojovala. „Tumáš.“ Stáhla jsem si snubní prsten a podala mu ho. „Už mi nepatří.“

Podíval se na prsten a celý jeho obličej jako by poklesnul, jako by si poprvé uvědomil konečnost toho, co dělal. V tu chvíli mne napadlo, jestli roztrhá papíry rušící naše manželství a řekne, že se budoucnosti postavíme společně, bez ohledu na překážky. Rychle si otřel oči.

Když odtáhl ruku, znovu se objevila tvrdost „nového Ericha“, jak jsem mu říkala v posledních měsících, kdy se všechno měnilo. Odstrčil prsten, až cinknul o podlahu. Rychle jsem

ho zdvihla a tváře mne pálily hrubostí jeho kdysi něžného doteku. „Nech si ho,“ řekl. „Můžeš ho prodat, když budeš potřebovat peníze.“ Jako by pro mne jediná věc, která nás spojovala, znamenala tak málo. Utekl do bytu a v tu chvíli jako by se naše společné roky vypařily a zmizely.

Samozřejmě neznám Herr Neuhoffa dost dobře, abych mu něco z toho vyprávěla. „Odešla jsem z Berlína nadobro,“ řeknu dost pevně, abych zabránila další diskusi. Prstem přejedu přes snubní prsten, který jsem si znovu nasadila, když jsem opustila Berlín, abych během cesty nepřitahovala tolik pozornosti.

„Kam tedy půjdeš?“ zeptá se Herr Neuhoff. Neodpovím. „Měla bys odjet z Německa,“ dodá jemně. Odjet. To byla věc, o které už nikdo nemluvil, dveře, které se zavřely. Slyšela jsem mámu, jak to jednou před lety, než se všechno zhoršilo, navrhla. Tehdy byl ten nápad k smíchu – byli jsme Němci a náš cirkus tu byl po staletí. Při zpětném pohledu to byla jediná možnost, ale nikdo z nás nebyl natolik moudrý, abychom to udělali, protože nikdo netušil, jak moc to bude zlé. A teď už ta šance byla pryč. „Nebo se můžeš přidat k nám,“ dodá Herr Neuhoff.

„Přidat k vám?“ Překvapení v mém hlase hraničí s neomaleností.

Přikývne. „K našemu cirkusu. Chybí mi akrobatka, co si Angelina zlomila kyčel.“ Nevěřícíně na něj zírám. Ačkoliv sezonní dělníci a dokonce i vystupující mohli mezi cirkusy přecházet, bylo neslýchané, aby jedna cirkusová rodina pracovala pro druhou. Než bych pracovala pro Cirkus Neuhoff, to se dřív starý pes naučí novým kouskům. Ale ta nabídka dává smysl – a to, jak ji vyslovil, neznělo, jako že mi dělá milost, spíš že mne potřebuje.

Přesto ztuhnu. „To bych asi nemohla.“ Zůstat tady by znamenalo být Herr Neuhoffovi zavazaná. Dalšímu muži. Po Erichovi už to nikdy neudělám.

„Opravdu bys mi tím prokázala velkou službu.“ Jeho hlas je upřímný. Jsem víc než jen náhradnice. Mít v cirkusu Klemtovou, to by bylo něco, alespoň pro ty starší, kteří pamatovali naše vystoupení z doby, kdy jsme byli na vrcholu. S mým jménem a pověstí na visuté hrazdě jsem jako vzácný kousek do sbírky, něco, co musí mít.

„Jsem Židovka,“ řeknu. Zaměstnat mě teď by byl zločin. Proč by podstupoval takové nebezpečí?

„Jsem si toho vědom.“ Jeho knírek sebou pobaveně zacuká. „Jsi *Zirkus Volk*,“ dodá klidně. To převáží všechno ostatní.

Mé pochybnosti přetrvávají. „Hned vedle bydlí esesáci, ne? Bude to hrozně nebezpečné.“

Mávne rukou, jako by to nemělo žádné důsledky. „Změníme ti jméno.“ Ale moje jméno je to, co chce – právě to, co má pro něj tu největší cenu. „Astrid,“ řekne.

„Astrid,“ zopakují, zkouším si, jak mi to jméno sedne. Podobné jako Ingrid, ale není stejné. A zní skandinávsky, trochu exoticky – pro cirkus perfektní. „Astrid Sorrellová.“

Zdvihne obočí. „Nebylo to příjmení tvého manžela?“

Na vteřinu zaváhám, překvapená, že to věděl. Pak přikývnu. Erich mi vzal všechno až na tohle. Nikdy se to nedozví.

„Navíc můžu využít tvůj smysl pro obchody,“ dodá. „Jsme s Emmetem sami.“ Herr Neuhoffa postihla krutá rána. V cirkuse byly velké rodiny normou – ta naše měla čtyři bratry, jednoho pohlednějšího a talentovanějšího než druhého. Ale manželka Herr Neuhoffa zemřela při porodu Emmeta a on už se znovu neoženil, takže zůstal sám s jediným dědicem,

který se k ničemu neměl, neoplýval ani talentem vystupovat, ani hlavou na obchody. Namísto toho Emmet trávil čas hazardem ve městech na štaci a civěním na tančící dívky. Otřesu se při pomyslení, co by se s tímhle cirkusem mohlo stát, až tu jeho otec nebude.

„Takže zůstaneš?“ zeptá se Herr Neuhoff. Zvažuji to. Naše rodiny spolu vždycky nevycházely. To, že jsem sem dnes přišla, byla změna. Byli jsme spíš rivalové než spojenci – až dosud.

Chci říct ne, nasednout do vlaku a dál hledat svou rodinu. Už mám dost toho být závislá na ostatních. Ale oči Herr Neuhoffa jsou mírné, nijak ho netěší smůla, která postihla mou rodinu, jen se snaží pomoci. Jako bych už slyšela hudbu orchestru a touha vystupovat, pohřbená tak hluboko, že jsem na ni skoro zapomněla, se ve mně prudce vzdouvá. Druhá šance.

„Tak dobře,“ řeknu nakonec. Nemůžu ho odmítnout – a nemám kam jinam jít. „Zkusíme to. Třeba bychom se na cestě mohli doslechnout, kam se poděla moje rodina.“ Stiskne rty, nechce mi dávat falešnou naději.

„Můžeš zůstat v domě,“ nabídne. Nečeká, že bych bydlela v domku pro ženy jako běžná vystupující. „Bylo by dobré mít společnost.“

Ale nemůžu tu zůstat a doufat, že mě děvčata přijmou mezi sebe. „Je to velmi laskavé, ale měla bych bydlet s ostatními.“ Jako dítě jsem se vždycky cítila líp v maringotkách s účinkujícími. Toužila jsem spát v ženských ubikacích, ve kterých i navzdory tolika tělům, pachům a hluku panovala jistá solidarita.

Přikývne, uzná, že mám pravdu. „Budeme ti platit třicet týdně.“ V našem cirkuse se o penězích nemluvalo. Mzdy se

vyplácely spravedlivě, každý rok se zvyšovaly. Vytáhne ze zásuvky stolu papír a píše na něj. „Tvoje smlouva,“ vysvětlí. Podívám se na něj zmateně. U nás žádné smlouvy nebyly – lidé se domlouvali ústně a drželi slovo po desetiletí, co spolu pracovali. Pokračuje: „Říká jen, že kdybys chtěla odejít před koncem sezony, vyplatíš se.“ Ještě nikdy jsem se necítila tolik jako majetek a nesnáším to.

„Pojď, pomůžu ti se zabydlet.“ Vede mne od domu dolů z kopce směrem k boudám. Dívám se přímo před sebe, neohlížím se směrem ke svému starému domovu. Blížíme se ke staré tělocvičně, sevře se mi hrdlo. Kdysi tu má rodina cvičila. „Už ji nepoužívali,“ řekne omluvně. Ale bývala naše. V tu chvíli lituji dohody, kterou jsem uzavřela. Pracovat pro jinou cirkusovou rodinu je jako velezrada.

Herr Neuhoﬀ jde dál, ale já se zastavím před dveřmi tělocvičny. „Měla bych cvičit,“ řeknu.

„Není potřeba začít dnes. Určitě se budeš chtít zabydlet.“

„Měla bych cvičit,“ zopakuji. Jestli nezačnu teď, tak už nikdy.

Přikývne. „Velmi dobře. Nechám tě.“ Když vyrazí pryč, podívám se vzhůru od paty kopce přes údolí k domu své rodiny. Jak tu můžu zůstat, tak nesnesitelně blízko stínům vlastní minulosti? Vidím tváře bratrů. Budu vystupovat, zatímco oni nemohou.

Dveře tělocvičny zaskřípou, když je otevírám. Postavím kufr a otáčím snubním prstenem kolem prstu. Je tam pár dalších vystupujících roztroušených po hale. Některé tváře mi jsou povědomé, jakoby z jiného života, jiné vůbec neznám. Vzadu u piána je vysoký muž s podlouhlým, zachmuřeným obličejem. Naše oči se setkají a zdá se, že jsme se už někde

potkali. Několik vteřin se mi dívá do očí, než se konečně odvrátí.

Vdechnu důvěrně známou vůni sena a hnoje, cigaretového kouře a parfému, moc se neliší. Mastek se mi lepí zevnitř na nosní dírky a je to, jako by odtamtud nikdy nezmizel.

Stáhnu snubní prsten a strčím ho do kapsy, pak se jdu převléknout na zkoušku.

3

Noa

Samozřejmě jsem ho neopustila.

Vyrazila jsem pryč od toho dítěte a představovala si svůj život právě takový, jaký byl pár minut předtím. Mlékařská dodávka odjede a já se budu moct vrátit ke své práci a budu předstírat, že se nic z toho nikdy nestalo. Pak jsem se znovu zastavila. Nemůžu opustit bezmocné dítě a nechat ho samotné umřít stejně tak, jako by umřelo ve vagonu. Rychle jsem utíkala ke kysele páchnoucí konvi na mléko a vytáhla ho. O chvíli později zavrčel motor a dodávka sebou trhla dopředu. Sevřela jsem chlapce pevněji a on se ke mně smířlivě přitulil. Jeho teplo zaplnilo mou náruč. V tu chvíli bylo všechno, jak má být.

Policista u vlaku zaječel něco, čemu jsem nerozuměla. Druhá stráž se objevila na nástupišti a na vodítku držela vrčícího vlčáka. V panice jsem nadskočila a dítě mi skoro vyklouzlo z náruče. Sevřela jsem ho pevněji, skrčila jsem se za rohem, když kolem mne běželi k vlaku. Nemohli si mezi tolika dalšími všimnout, že jedno dítě chybí. Ale ukazovali ode dveří

vagonu, které jsem ve spěchu nechala otevřené, k výmluvným stopám ve sněhu.

Zoufale jsem běžela na nádraží ke kumbálu, kde jsem spala. Vzadu v komoře byl rozviklaný žebřík vedoucí do podkroví. Když jsem po něm sáhla, noha se mi zamotala do ošoupané příkrývky na podlaze. Setřásla jsem ji a začala jsem lézt po žebříku, ale mohla jsem se držet jen jednou rukou, a tak jsem sklouzla z druhé příčky a skoro upustila dítě, které začalo naříkat a hrozilo, že nás prozradí.

Vzpamatovala jsem se a znovu jsem se vydala vzhůru. Hlasy byly výraznější, přerušované ostrým štekotem. Dostala jsem se nahoru, do prostoru s nízkým stropem, páchnoucího mrtvými hlodavci a plísni. Proplétala jsem se rychle mezi prázdnými krabicemi k osamocenímu oknu. Polámala jsem si nehty, když jsem ho páčila. Do tváře mne udeřil závan ledového vzduchu. Naklonila jsem se a vystrčila hlavu z okna, ale bylo příliš malé. Neprošla jsem dál než po ramena.

Dole jsem slyšela strážce, byly uvnitř budovy. Rychle jsem dítě vystrčila z okna a položila ho na svažující se, sněhem pokrytou střechu přesahující nad nástupiště nádraží. Uložila jsem ho tam a doufala, že se neskutálí nebo nezakřičí kvůli chladu na kůži.

Zavřela jsem okno, seběhla po schodech do podkroví a popadla koště. Když jsem vyšla z komory, skoro jsem vrazila do jednoho ze strážných.

„Guten abend...“, vyhrkla jsem a nutila se podívat se mu do očí. Neodpověděl, ale pronikavě mne pozoroval.

„Entschuldigen Sie, bitte,“ omluvila jsem se a prošla kolem strážce. Cítila jsem jeho pohled a připravovala se na jeho rozkaz, abych se zastavila. Vyklouzla jsem ven a předstírala, že

odmetám uhlím zabarvený sníh z nástupiště, dokud jsem si nebyla jistá, že mne nepozoruje. Pak jsem oběhla kolem budovy nádraží a držela se v jejím stínu. Vzhledla jsem k nízké střeše a rozhlížela se, jak na ni vylézt. Nenašla jsem žádnou oporu, a tak jsem vyšplhala po okapové rouře, ledový chlad mi prostupoval skrz potrhané punčochy. Jak jsem se blížila nahoru, pálily mne paže. Natáhla jsem ruku a modlila se, aby tam dítě ještě bylo. Prsty jsem však sevřela prázdnotu.

Zhoupl se mi žaludek. Našli to dítě Němci? Znovu jsem se natáhla, natahovala jsem ruce dál a nahmatala kousek látky. Zatáhla jsem za ni a snažila se přitáhnout dítě k sobě, ale skutelelo se mi kolem prstů. Horečnatě jsem po něm sáhla a zachytila cíp jeho plenky těsně před tím, než by spadl.

Přitáhla jsem ho k sobě a pospíchala dolů. Skoro jsem sama sklouzla, jak jsem se snažila udržet jednou rukou. Konečně jsem se dostala na zem a schovala dítě bezpečně pod kabát. Ale Němci byli jen za rohem, jejich hlasy byly blízko a zněly rozčileně. Neodvažovala jsem se zůstat ani vteřinu. Utíkala jsem a mé stopy narušovaly hladký sníh.

Už uplynuly celé hodiny, co jsem utekla z nádraží. Nevím kolik, jen že je nejhlubší noc a zase sněží, obloha je tlumemně šedá. Nebo by byla, kdybych se na ni mohla podívat. Bouře ale zesílila, mráz se mi ostře zabodává do očí a nutí mne zase zabořit bradu. Kráčím směrem od kopců, k úkrytu lesa, ale zem, která se zdálky zdála plochá, se stácí a prudce klesá a namáhá nohy. Namísto toho se držím rovnější cesty vedoucí příliš blízko okraje lesa. Nervózně se podívám na úzkou silnici probíhající rovnoběžně se stromy. Zatím je naštěstí opuštěná.

V nekonečně bílé pokrývce si představuji naši maličkou farmu blízko holandského pobřeží, vzduch prosycený solí a ochlazovaný Severním mořem, kde jsem žila jen se svými rodiči. I když jsme byli ušetřeni náletů, které proměnily Rotterdam v hromadu trosek, okupace na nás dopadla tvrdě. Němci se soustředili na obranu pobřežních měst, zaminovali pláže, takže jsme po nich už nemohli chodit, a vojáci byli ubytováni všude – a tak jsem potkala toho, který se stal otcem mého dítěte.

Nenutil mě. Kdyby ano, nebo kdybych to předstírala, možná by mi rodiče spíš odpustili. Ani se o nic nepokusil za ty dva týdny, co byl na naší farmě, ačkoliv z dlouhých pohledů přes stůl jsem věděla, že chtěl. Jeho vysoká postava se širokými rameny byla příliš velká v maličké chatce, jako kus nábytku, který se tam nevejde. Všichni jsme si oddechli, když ho přestěhovali. Ale vrátil se a přinesl nám půl tuctu čerstvých vajec, která jsme neviděli od začátku války, a pak i čokoládu, aby nám poděkoval. Byla jsem unavená – válka zuřila od doby, kdy mi bylo dvanáct, připravila mne o taneční zábavy a všechny normální věci, jež bych mohla znát jako teenager. S tím vojákem, který byl sám ještě skoro chlapec, se poprvé zdálo, že vynikám.

A tak když za mnou v noci přišel, proklouzl zadními dveřmi a do mé studené, úzké postele, připadala jsem si vyvolená a vzrušená jeho dotekem – muž o tolik jistější než neohrabaní chlapi, které jsem znala ze školy. Neviděla jsem uniformu se stejnými znaky, jaké měli esesáci odvádějící Steffi Kleinovou. Byl to jen voják, kterého odvedli do války. Ne jeden z nich. Vzpomínky na tu naši jedinou noc mám zastřené jako zpoza zapomenutý sen o touze a pak bolesti, která mne přiměla

zakrýt si ústa, aby rodiče neslyšeli můj výkřik. Rychle bylo po všem, zbyla jen ne zcela ukojená touha a pocit, že toho mělo být víc.

A pak byl pryč. Němec už k nám nepřišel a o dva dny později jsem se dozvěděla, že jeho jednotka odjela. Věděla jsem, že jsem udělala chybu, ale až asi o měsíc později jsem si uvědomila, jak vážná moje chyba byla.

Konec přišel bez varování jednoho jarního dne, teplejšího než ostatní. Naše pobřežní vesnice Scheveningen se koupala v ranním slunci a rackové nad zálivem na sebe pokřikovali. Ležela jsem v posteli a na okamžik bylo skoro možné zapomenout na válku.

Pak se rozletěly dveře mého pokoje a v otcových vytřeštěných rozrušených očích byla pravda. „Ven!“

Nevěřicně jsem na něj zírala. Jak by se to jen mohl dozvědět? Nikomu jsem to neřekla. Nečekala jsem, že to dokážu tajit na věky, ale určitě ještě měsíc nebo tak, dost dlouho, abych přišla na to, co dělat. Máma, která vešla pár dní předtím, když jsem se převlékala, musela vidět lehkou křivku mého břicha. Zbytek, načasování, kdy u nás byl ten Němec, už nebylo těžké si domyslet.

Táta byl hrdý a věrný Holanďan a kulhavá noha z Velké války to dokazovala. Můj románek s Němcem byl tou největší zradou. Jistě ale nechtěl, abych jako jeho jediná dcera, teprve šestnáctiletá, odešla. Jenomže tentýž muž, který mi kdysi zavazoval boty a nosil mne na ramenou, mi teď neústupně držel otevřené dveře, abych jimi navždy odešla.

Připravovala jsem se na to, že mne uhodí nebo mi bude dál spílat, ale on jen ukázal na dveře. „Jdi.“ Nepodíval se mi do očí.

„Ne!“ vykřikla matka, když jsem odcházela. Jenže v jejím hlase nebyla žádná síla. Když za mnou vyběhla, srdce mi poskočilo. Třeba se mu protentokrát postaví a bude za mne bojovat. Namísto toho mi jen vtiskla do dlaně peníze, které měla schované. Čekala jsem, že mě obejmě.

Neudělala to.

V dálce dlouze a hluboce zahouká. Přikrčím se za strom a ze stejného směru, odkud jsme přišli, se vynoří vlak, klikatou cestou přes bílé pole. Ačkoliv si nemůžu být jistá, z té dálky jeden vagon vypadá přesně jako ten, z něhož jsem vytáhla dítě. Zamířil na východ jako ostatní vlaky s Židy. Odebrané děti, stejně jako to moje, ale z rodin se dvěma rodiči, kteří je milovali a chtěli. Potlačím pláč, vystoupím zpoza stromů. Chce se mi za ním rozeběhnout a vzít další děti, jako je tohle. Dětské tělíčko se mi však teple a těžce zaboří do náruče, jediný život, který jsem zachránila.

Zachránila – alespoň prozatím. Za mizejícím vlakem na východě bledne obloha do šedi. Brzy přijde svítání, a my jsme ještě pořád příliš blízko nádraží. Policie by mohla každou chvíli přijít. Hustě sněží, sníh mi smáčí tenký kabát a dostává se k dítěti pod ním. Musíme jít dál. Pronikám hlouběji do lesa, z dohledu. Ve vzduchu je pořád to ticho, které přináší jen sníh. Z nohou mám kusy ledu, jsou vyčerpané. Jsem zesláblá z toho, jak málo jsem jedla ty měsíce na nádraží, v ústech mi vyschlo žízní. Za stromy není nic jiného než nekonečná bílá. Snažím se vzpomenout si na cestu do domova pro dívky před měsíci, jak je to daleko k další vesnici. Ale i když se tam dostaneme, nikdo nebude riskovat život, aby nás ukryl.

Přendám si chlapce na druhý bok a otřu mu sníh z čela. Jak je to dlouho, co naposledy jedl? Nepohnul se ani nezaplakal,

co jsme opustili nádraží, napadne mne, jestli ještě dýchá. Rychle odbočím mezi husté stromy a trochu ho odkryji, držím ho těsně kvůli teplu. Má zavřené oči a spí – alespoň doufám. Rty má rozpraskané a krvácejí mu dehydratací, ale hrud' se mu pravidelně zdvihá a klesá. Malé nožičky má jako kus ledu.

Zoufale se rozhlížím po lese a myslím na ty další děti ve vlaku, většina z nich už je mrtvá. Měla jsem dítěti vzít nějaké jejich oblečení. To pomýšlení mne odpuzuje. Rozepnu si kabát a blůzu, zašklebím se, když mě led a sníh udeří do hrudi. Tisknu si dítě na prsa a toužím, aby se po kapkách objevila trocha té řídké šedé tekutiny, kterou jsem odšťíkala před skoro čtyřmi měsíci, abych si ulevila. Ale moje pohyby jsou neohrabané – nikdo mě neučil kojit a dítě je příliš slabé, než aby se přisálo. Prsa mne bolí, jak strašně bych chtěla, ale nic se neobjeví. Nemám mléko, je pryč. Když jsem porodila, řekla mi sestra, že existují ženy, které by za mé mléko platily. Zavrtěla jsem hlavou, nechtěla jsem, bez ohledu na to, jak moc jsem potřebovala peníze, aby mi brali i tohle. Když bylo pryč mé dítě, zoufale jsem chtěla s celou tou věcí co nejrychleji skoncovat.

Moje dítě. Jedna moje část si přeje, abych si ho tehdy nepochovala, aby si moje paže nezapamatovaly tvar jeho těla a hlavy. Možná by mne pak nebolely touhou. Kdysi jsem uvažovala, jak bych mu říkala. Ale jak mne napadala jména, projela mnou ostrá bolest a důrazně jsem si to zakázala. Říkám si, jak se asi teď jmenuje, modlím se, aby se dostal k lidem, kteří by mu vybrali opravdu dobré, silné jméno.

Odsunu myšlenky na své vlastní dítě a prohlížím si to ve svém náručí. Jeho tvář je trochu hranatá kolem plných tváří a dokonale zašpičatělá na bradě. Ten tvar je velmi charakteris-

tický a já prostě vím, že tam někde je celá rodina – prosím, ať tam ještě někde jsou – s přesně tím samým tvarem obličeje.

Něco zapraská za stromy v dálce za mnou. Otočím se, mžourám, abych viděla skrz padající sních, ale cestu, kudy jsme přišli, zakrývá splet' větví. Srdce se mi rozruší. Mohl by to být motor auta. Ačkoliv jsme teď dobře ukrytí za stromy, cesta není daleko od okraje lesa. Pokud nás policie pronásledovala, moje stopy ve sněhu je snadno zavedou sem. Zadržím dech, připadám si jako štvané zvíře, a snažím se v tichu zaslechnout hlasy nebo jiné zvuky. Nic – alespoň prozatím.

Zapnu si kabát a prodírám se mezi stromy vpřed. Dítě držím nešikovně jednou rukou, druhou odhrnuji nízké větve před námi. Setřásám z nich sních a ten mi padá za límec, ledový a vlhký. Chodidla, promáčená ve spravovaných botách z druhé ruky, mě začínají bolet.

Dítě je s každým krokem těžší. Zpomalím, těžce oddychuji, pak naberu plnou hrst sněhu, abych zahнала sucho v ústech. Dírami v rukavici mne pálí jeho chlad. Narovnáám se a skoro upustím dítě. Nemá žízeň? Říkám si, jestli mu troška sněhu pomůže, nebo to jen zhorší. Držím ho v natažených pažích a najednou si nevím rady. Je toho tolik, co nevím. Až na těch pár pomíjivých chvil po porodu jsem dítě nikdy nedržela, natož abych se o nějaké starala. Chci ho odložit. S prázdnýma rukama bych se mohla dostat do další vesnice. Stejně by v tom vagonu umřelo. Bylo by tohle o tolik horší?

Dítě vymrští ručičku, ne o moc větší než vlašský ořech, chytí mne za prst a pevně drží. Co si myslí, když vzhledne a uvidí jinou tvář než tu, kterou znal od narození? Je mu skoro stejně, jako by bylo mému vlastnímu dítěti. Představuji si matku, kterou ještě bolí jizvy, stejně jako mne. Pohled na to

dítě mi otevře srdce. Míval jméno. Jak by mohlo dítě, příliš malé, než aby znalo vlastní jméno, najít své rodiče? Přeji si, aby dýchalo, chci jít dál, dokud nenajdeme úkryt.

Jemně mu přidržím hlavičku, než ho znovu schovám. Pak zdvojnásobím úsilí, přidám. Ale vítr sílí, šlehá mě sněhem pokrytými větvemi, ztěžuje dýchání. Podruhé se zastavit byla chyba. Po mnoho kilometrů tu není jiný úkryt než vlakové nádraží. Jestli tady zůstaneme, zemřeme se stejnou jistotou, jako by dítě zemřelo v tom vlaku.

„Nedokážu to!“ křičím nahlas, v zoufalství zapomenu, že mě nikdo nesmí slyšet.

Vítr odpoví ještě hlasitějším hukotem.

Znovu se pokusím pohnout dopředu. Necítím prsty na nohou, které jsou jako z olova. Každý krok proti ostrému větru je těžší. Sníh přechází v ledový déšť, sedá na nás. Svět kolem podivně zešednul. Dítě má zavřené oči, je odevzdané osudu, který mu byl odjakživa určený. Udělám krok vpřed, zakopnu, znovu se postavím.

„Je mi to líto,“ řeknu, když už ho nedokážu udržet. Pak přepadnu dopředu a všechno zčerná.

4

Astrid

Koule na dveřích zavrzá, dlaně tlačí na tvrdé dřevo. Nejdřív mi to připadá jako sen, který nedokážu tak docela pochopit.

Ale zvuky se ozvou znovu, tentokrát hlasitěji, následuje zavrznání otevírajících se dveří. Snažím se posadit. Projede mnou hrůza. Za těch patnáct měsíců od mého návratu přicházely kontroly bez varování, gestapo nebo místní policie plnící jeho rozkazy. Ještě si mne nevšimli, ani si nevyžádali *ausweis*, doklady, které pro mne Herr Neuhoff sehnal a které, obávám se, nebudou stačit. Moje pověst je v Darmstadtu požehnáním i prokletím – dává mi obživu, ale zároveň dělá z mé falešné totožnosti chatrnou zástěrku, téměř neudržitelnou. Když tedy přicházejí kontroly, mizím na dno jednoho z vozů zakrytých plachtou, nebo když není čas, tak do lesa. Ale tady, v Peterově maringotce, s jedinými dveřmi a bez sklepa, jsem v pasti.

Hluboký mužský hlas prořízne tmu. „To jsem jen já.“ Peterovy ruce, které poslední měsíce tak často cítím v noci, jak mne budí ze snů o minulosti, které nechci opustit, mi jemně třou záda. „Našli jsme někoho v lese.“

Převrátím se. „Kdo ho našel, ty?“ zeptám se. Peter skoro nespí, v noci se prochází, plíží se po kraji jako neklidný kojot, dokonce i uprostřed zimy. Natáhnu ruku, abych se dotkla strniště na jeho tváři. Se znepokojením si všimnu, že stíny kolem jeho očí jsou teď tmavší.

„Byl jsem dole u potoka,“ odpoví. „Myslel jsem, že je to zraněné zvíře.“ Peterovy samohlásky jsou zakulacené, ruský přízvuk časem nezeslábl, jako by opustil Leningrad před pár týdny, a ne lety.

„Takže jsi přirozeně šel blíž,“ hubuji mu. Já bych šla pryč.

„Ano.“ Pomůže mi na nohy. „Byli v bezvědomí, tak jsem je donesl sem.“ Z jeho dechu cítím náznak likéru, vypitého teprve před chvílí, ještě nezvětralý.

„Oni?“ Opakuji tázavě.

„Žena.“ Ucítím špetku žárlivosti, když si představím, jak drží někoho jiného. „A taky dítě.“ Vytáhne z kapsy ručně ubalenou cigaretu.

Žena a dítě, sami v lesích, v noci. To je divné, dokonce i u cirkusu. A z divných věcí nemůže vzejít nic dobrého. Nebo z cizinců.

Spěšně se oblékám, natáhnu si kabát. Pod klopou cítím drsný obrys potrhaných vláken, kde byla kdysi našitá žlutá hvězda. Následuji Petera ven do studené temnoty, schovávám bradu před kousavým větrem. Jeho chatka je jednou ze šesti roztroušených na mírně stoupajícím úbočí údolí – soukromí vyhrazené pro nejstarší a nejlepší účinkující. Ačkoliv moje oficiální sídlo je bouda, dlouhá rozdělená budova, kde spí většina ostatních dívek, brzy se stalo normou, že zůstávám s Peterem. V noci vždycky vyklouznou a před svítáním se vrátím pod chatrnou záminkou.

Když jsem se vrátila do Darmstadtu, chtěla jsem zůstat jen tak dlouho, než Herr Neuhoff najde náhradu na visutou hrazdu a než já přijdu na to, kam půjdu. Ale to uspořádání fungovalo, a když jsem se připravovala na turné toho roku, představa odchodu mne opustila. A potkala jsem Petera, který se k Cirkusu Neuhoff přidal během let, kdy jsem byla pryč. Je to klaun, ačkoliv to není žádný kašpar, jakého by si představili lidé, kteří nejsou od cirkusu. Jeho vystoupení jsou originální a propracovaná, kombinují komedii, satiru a ironii s uměním, jaké jsem ani já ještě nikdy neviděla.

Nečekala jsem, že ještě s někým budu, natož abych se zamilovala. Peter je o deset let starší a jiný než zbytek účinkujících. Narodil se mezi ruskou aristokracií, když ještě existovala. Někdo říká, že je bratranec cara Mikuláše. V jiném životě bychom se nikdy nesetkali. Cirkus je ale vynikající ve vyrovnávání rozdílů. Nezáleží na třídě nebo rase či původu, tady jsme si všichni rovni, posuzovaní podle talentu. Peter bojoval ve Velké válce. Neutrpěl zranění, alespoň ne viditelná, ale je v něm jistá melancholie, která naznačuje, že se nikdy nevzpamatoval. Jeho smutek ve mně našel ozvěnu a přitáhlo nás to k sobě.

Dívám se k ženské boudě. Peter zavrtí hlavou a vede mne jiným směrem. „Támhle.“ Světlo jeho cigarety zazáří jako baterka, když potáhne.

Nově příchozí jsou ve vile Herr Neuhoffa – to je taky dost nezvyklé. „Nemůžou zůstat,“ zašeptám, i když tu není nikdo, kdo by mě slyšel.

„Samozřejmě,“ odpoví Peter. „Jen se na chvíli schovají, aby neumřeli v té bouři.“ Jeho stín se tyčí nade mnou. Není to jen Peterův zármutek, proč jeho skvělé klaunství působí tak

nepravděpodobně. Jednou mi řekl, že když se poprvé pokoušel jít k cirkusu, poslali ho pryč, řekli mu, že je na klauna moc vysoký. Učil se tedy v kyjevském divadle a vytvořil si ironickou postavu hodící se k jeho hranaté, nohaté postavě a pak chodil od cirkusu k cirkusu a budoval pověst svého představení. Peterovy skopičiny, často ztvárňující lhostejnost k autoritám, byly známé široko daleko. Během válečných let bylo jeho číslo sžíravější a zášť k válce a fašismu méně skrytá. Jak rostla pověst jeho odvahy k neúctě, rostly i davy.

Otevře dveře vily, kde jsem od svého návratu byla jen o svátcích, na oslavě, kterou Herr Neuhoﬀ pořádá pro celý cirkus vždy v prosinci, a pak ještě párkrát. Vklouzneme bez klepání. Nahoře na schodišti Herr Neuhoﬀ ukazuje, že máme jít za ním. V jednom z pokojů pro hosty spí dívka s dlouhými blond vlasy v mahagonové posteli se čtyřmi sloupky. Její bledá kůže je skoro průsvitná vedle sytě vínového povlečení.

Vedle ní na nízkém stolku leží dítě v improvizovaném lůžku z velkého proutěného košíku. Mojžíš na Nilu nás pozoruje tmavýma, zaujatýma očima. To dítě nemůže být starší než pár měsíců, hádám, ačkoliv v těchhle věcech nemám žádné zkušenosti. Má dlouhé řasy a kulaté tváře, které při dnešním nedostatku člověk často nevidá. Krásný – ale nejsou v tomhle věku všechny děti?

Herr Neuhoﬀ kývne k dítěti. „Než omdlela, říkala, že je to její bratr.“

Chlapec. „Ale odkud přišli?“ zeptám se. Herr Neuhoﬀ jen pokrčí rameny.

Dívka spí tvrdě. S čistým svědomím, řekla by možná moje matka. Má silné, světlé copy jako děvčátko z pohádky Hanse Christiana Andersena. Mohla by být jednou z ligy německých

dívek Bund Deutscher Mädel, pochoduujících po Alexanderplatzu, držících se v podpaží a zpívajících otřesné písně o otčině a zabíjení Židů. Peter ji popsal jako ženu, ale nemohlo jí být víc než sedmnáct. Připadám si vedle ní tak stará a unavená.

Dívka se zavrtí. Její paže vystřelí, hledá dítě gestem, které znám až příliš dobře ze svých snů. Když ucítí prázdnotu, začne mlátit kolem sebe.

Při pohledu na její zoufalství mi proběhne hlavou: *Tohle v žádném případě není její bratr.*

Herr Neuhoff zdvihne dítě a dá ho mladé ženě do náruče. Okamžitě se uklidní. „*Waar ben ik?*“ Zamrká, pak zopakuje otázku německy: „Kde to jsem?“ Má slabý, nejistý hlas.

„V Darmstadtu,“ odpoví Herr Neuhoff. Na její tváři není patrné žádné poznání. Není odsud. „Jste u Cirkusu Neuhoff.“

Zamrká. „U cirkusu.“ Ačkoliv nám to připadá docela normální – vlastně víc než polovinu života jsem neznala nic jiného – jí to musí znít jako něco z fantastického příběhu. Předvádějící se zrůdy. Okamžitě se naježím a znovu jsem zakřiknutá holka shlížející ze schodiště na školní dvůr. Jestli jí nejsme dost dobří, hodte ji zpátky ven do sněhu.

„Kolik vám je, dítě?“ zeptá se Herr Neuhoff jemně.

„Příští měsíc mi bude sedmnáct. Utekla jsem z otcova domu,“ pronese. Její němčina už je plynulejší. „Jsem Noa Weilová a tohle je můj bratr.“ Její slova přicházejí příliš rychle, odpovídá na to, na co se nikdo neptal.

„Jak se jmenuje?“ zeptám se.

Chvíli zaváhá. „Theo. Jsme z holandského pobřeží,“ řekne po další pauze. „Bylo to moc zlé, otec pil a bil nás. Matka zemřela při porodu. Tak jsem vzala bratra a odešla.“ Co dělá

tady, stovky kilometrů od domova? Nikdo by teď neutíkal z Holandska do Německa. Její historka nedává smysl. Čekám, až se Herr Neuhoﬀ zeptá, jestli má papíry.

Dívka si těkavým pohledem prohlíží tvář dítěte. „Je v pořádku?“

„Ano, pořádně se najedl a usnul,“ ujistí ji Herr Neuhoﬀ.

Dívka svraští obočí. „Najedl?“

„Měl bych říct napil,“ opraví se Herr Neuhoﬀ. „Náš kuchař mu připravil nějakou výživu z cukru a medu.“ Kdyby se ta dívka starala o dítě, jistě by to věděla.

Ustoupím k Peterovi, který si u dveří hoví v křesle. „Lže,“ řeknu potichu. Ta bláznivá holka nejspíš otěhotněla. Ale o takových věcech člověk nemluví.

Peter nezaujatě pokrčí rameny. „Musela mít důvod utéct. Všichni máme.“

„Budete vítaná, můžete zůstat,“ řekne Herr Neuhoﬀ. Zírám na něj, oněmělá úžasem. Co si asi myslí? Pokračuje: „Samozřejmě budete muset pracovat, až vám bude dost dobře.“

„Samozřejmě.“ Dívka se posadí a narovná záda při náznaku, že by snad čekala charitu. „Umím uklízet a vařit.“ Bavím se její naivitou a představuji si, jak v kuchyni dělá palačinky a škrábe brambory po stovkách.

Herr Neuhoﬀ mávne rukou. „Kuchaře a uklízeče máme. Ne, s vaším vzhledem by to bylo mrhání. Chci, abyste vystupovala.“ Peter se na mne zmateně podívá. Nové účinkující nabíráme po celé Evropě i dál, o místo se soutěží a je těžké ho získat, snad jedině po celoživotním cvičení. Člověk nenajde talent jen tak na ulici – nebo v lese. Herr Neuhoﬀ to ví. Obrátí se ke mně. „Potřebuješ novou vzdušnou akrobatku, vid’?“ Dívka přes jeho rameno vykulí oči.

Zaváhám. Kdysi mělo vystoupení možná tucet nebo víc akrobatek, mýjejících se souběžně ve vzduchu a skákajících jedna přes druhou. Ale teď máme jen tři a od svého návratu jsem se povětšinou omezovala na *corde lisse* a španělskou síť. „Jistě, ale ona nikdy nevystupovala. Nemůžu ji jen tak naučit visutou hrazdu. Možná by mohla jezdit na koni nebo prodávat programy.“ Jsou desítky snadnějších prací, které by mohla dělat. Proč si Herr Neuhořf myslí, že může vystupovat? Obvykle dokážu vycítit talent na míle daleko. Tady nic nevidím. Snaží se udělat z kachny labuť a takový plán může skončit jedině neúspěchem.

„Nemáme čas hledat další akrobatku, než se vydáme na cestu,“ odpoví Herr Neuhořf. „Má ten správný vzhled. Zbývá skoro šest týdnů, než odjedeme.“ Když to říká, nedívá se mi do očí. Šest týdnů je jako nic ve srovnání s celoživotním tréninkem, který podstoupil zbytek z nás. Chce po mně nemožné a ví to.

„Na akrobatku je moc silná,“ řeknu a kriticky hodnotím její tělo. I pod pokrývkou je boubelatá kolem boků a stehů. Je slabá, měkká uprostřed, je vidět, že nikdy nepoznala tvrdou práci. Tu noc ve sněhu by nepřezila, kdyby ji Peter nenašel. A tady nevydrží ani týden.

Zaslechnu šourání a otočím se. Syn Herr Neuhořfa Emmet se dívá ode dveří, jeho tvarohovitá tvář se usmívá nad naší rozepří. Vždycky to bylo divné dítě, které si libovalo v ubohých vtípcích a dostávalo se do problémů. „Nechtěla bys, aby tě zastínila, co?“ ušklíbne se.

Odvrátím pohled a ignoruji ho. To děvče je hezčí než já, což musím připustit, když porovnám její vzhled se svým, jak to dělají všechny ženy. Ale pěkný vzhled by ji sem nedostal.